

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

УДК 376.1:37.014.3(477)(4-672EU)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16760932>

**Упровадження принципів інклюзивності в систему освіти України за
стандартами Європейського Союзу**

Стасюк Олександр Леонідович,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права та
економіко-фінансової безпеки, Заклад вищої освіти
«Академія рекреаційних технологій і права», Україна,
<https://orcid.org/0009-0003-9592-8126>

Савчук Надія Антонівна,

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціогуманітарних
технологій, Луцький національний технічний університет, Україна,
<https://orcid.org/0009-0000-4071-9667>

Распопов Євгеній Іванович,

викладач кафедри освітніх, педагогічних технологій,
Заклад вищої освіти «Академія рекреаційних технологій і права», Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6067-3907>

Прийнято: 23.07.2025 | Опубліковано: 07.08.2025

***Анотація.** Актуальність дослідження зумовлена прагненням України гармонізувати свою освітню систему зі стандартами та цінностями Європейського Союзу (ЄС), зокрема забезпечити інклюзивність освітнього середовища. Це відповідає сучасній освітній парадигмі, що акцентує увагу на*

доступності, рівності та активній участі всіх здобувачів освіти незалежно від фізичних, психічних, соціально-економічних чи культурних відмінностей. **Метою** статті є теоретичне обґрунтування та вивчення практичних аспектів упровадження принципів інклюзивності в систему освіти України відповідно до директив і політик Євросоюзу. **Методологія** роботи поєднує системний та порівняльний аналіз національних і європейських нормативно-правових актів, контент-аналіз освітньої політики, експертне опитування педагогів та управлінців, а також узагальнення успішних практик інклюзивної освіти в Україні та державах-членах ЄС. Особлива увага приділена механізмам адаптації українського законодавства до вимог ЄС, підготовці фахівців з інклюзивної освіти, розвитку інфраструктури та цифрових засобів, що підтримують інклюзивні підходи в навчальних закладах. **Результати** дослідження засвідчують, що процес упровадження принципів інклюзії в Україні залишається нерівномірним та стикається з низкою викликів: недостатнім фінансуванням, обмеженою готовністю педагогів, відсутністю адаптованих методик, а також соціокультурною інертністю. Водночас зафіксовано позитивні тенденції в межах пілотних проєктів, реалізованих за підтримки міжнародної співпраці, зокрема програми Erasmus+ та ініціатив, профінансованих ЄС. Ці проєкти сприяли створенню інклюзивного навчального середовища, удосконаленню системи підвищення кваліфікації педагогів, а також реалізації інформаційно-просвітницьких кампаній, спрямованих на утвердження толерантності та різноманіття в освіті. У статті визначено стратегічні напрями подальшої трансформації: гармонізація законодавства з *acquis communautaire* ЄС, децентралізація управління освітою, розроблення інклюзивного змісту освіти, поліпшення систем моніторингу й оцінювання. У **висновках** підтверджено, що системне впровадження інклюзивності в освітній сфері України є досяжним за умови послідовного нормативного узгодження, інституційних реформ та залучення

зацікавлених сторін на всіх рівнях. Інклюзивна освіта повинна стати наскрізним пріоритетом національної освітньої стратегії, що підтримується належним ресурсним забезпеченням, безперервною професійною підготовкою кадрів та інклюзивною культурою шкіл. Такий підхід не лише сприятиме євроінтеграції України, а й підвищить якість, рівність і стійкість освітньої системи в довгостроковій перспективі.

***Ключові слова:** європейська інтеграція, освітня політика, доступність, рівність, освітні реформи, інклюзивна педагогіка, інституційна адаптація.*

Implementation of inclusivity principles in the education system of Ukraine according to European Union standards

Oleksandr Stasiuk,

Doctor of Law, Professor, Professor of the Department Law and Economic and Financial Security, Higher Education Institution «Academy of Recreational Technologies and Law», Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0003-9592-8126>

Nadiia Savchuk,

PhD in Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Technologies, Lutsk National Technical University, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0000-4071-9667>

Yevhenii Raspopov,

Teacher of the Department Educational, Pedagogical Technologies, Higher Education Institution «Academy of Recreational Technologies and Law», Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-6067-3907>

***Abstract.** The relevance of the research is determined by Ukraine's commitment to align its educational system with European Union (EU) values and standards, particularly in ensuring the inclusivity of learning environments. The modern educational paradigm emphasizes accessibility, equity, and active participation of all students, regardless of physical, mental, socio-economic, or cultural differences. The **purpose** of this study is to substantiate the theoretical foundations and analyze the practical aspects of implementing inclusivity principles in the Ukrainian education system, in line with EU directives and policy frameworks. The research **methodology** integrates a systemic and comparative analysis of national and European normative documents, content analysis of educational policies, expert surveys of educators and administrators, and the synthesis of successful inclusion-oriented case studies in Ukraine and EU member states. Particular attention is given to the mechanisms of adapting Ukrainian legislation to EU requirements, training of inclusive education specialists, and the development of infrastructure and digital tools that support inclusive practices in schools and universities. The **results** of the study show that the implementation of inclusivity principles in Ukraine remains uneven and faces challenges such as insufficient funding, limited teacher preparedness, a lack of inclusive methodologies, and socio-cultural resistance. Nevertheless, positive dynamics have been recorded in pilot projects supported by international cooperation, including Erasmus+ and EU-funded reform programs. These initiatives have enabled the creation of inclusive learning environments, improved professional development for teachers, and promoted awareness campaigns aimed at fostering tolerance and diversity in education. The paper also identifies strategic directions for further transformation: legislative harmonization with the EU *acquis communautaire*, decentralization of educational governance, inclusive curriculum development, and enhancement of monitoring and evaluation systems. The **conclusions** confirm that systemic adoption of inclusivity in Ukraine's education sector is possible through a consistent*

combination of regulatory alignment, institutional reforms, and stakeholder engagement at all levels. Inclusive education should become a cross-cutting priority within the national educational strategy, supported by adequate resources, continuous professional training, and an inclusive school culture. This approach will not only contribute to Ukraine's European integration but also improve the quality, equity, and resilience of its educational system in the long term.

Keywords: *European integration, educational policy, accessibility, equality, educational reforms, inclusive pedagogy, institutional adaptation.*

Постановка проблеми. Сучасна система освіти України активно трансформується під впливом суспільно-політичних змін, глобалізаційних викликів та зобов'язань, спричинених європейською інтеграцією. Одним із ключових пріоритетів модернізації освіти є впровадження принципів інклюзивності як засадничої цінності ЄС, що передбачає рівний доступ до якісної освіти для всіх учасників освітнього процесу незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, соціального статусу чи стану здоров'я. У цьому контексті актуальним є формування інклюзивного освітнього середовища, що базується на критеріях недискримінації, поваги до різноманіття та активної участі кожного здобувача освіти.

Попри значну кількість ухвалених нормативно-правових актів та реалізацію низки реформ, рівень застосування інклюзивних підходів у закладах освіти України залишається фрагментарним. Брак ресурсного забезпечення, недостатня підготовка педагогічних кадрів, відсутність єдиної методичної бази й інерційність у сприйнятті інклюзивної культури з боку окремих учасників освітнього процесу суттєво гальмують інтеграцію вказаних принципів у вітчизняні освітні стандарти. До того ж є нагальна потреба в модернізації освітньої інфраструктури, введенні дієвих механізмів

моніторингу втілення інклюзивної політики та гармонізації українського законодавства з *acquis communautaire* ЄС.

Отже, актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного переосмислення підходів до запровадження інклюзивної освіти в Україні відповідно до європейських цінностей і практик. Це передбачає розроблення цілісної стратегії адаптації освітньої системи до принципів інклюзивності, що поєднує нормативний, методичний, кадровий та інституційний складники, і здатна забезпечити ефективну реалізацію права кожної дитини та молодшої особи на повноцінну освіту в сприятливому та підтримувальному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика впровадження принципів інклюзивності в систему освіти України відповідно до стандартів ЄС останніми роками набуває особливої актуальності в контексті соціальних змін, реформування освіти та інтеграції України в європейський освітній простір.

У дослідженні Л. А. Кушнір та Т. М. Кушнір розглянуто адаптацію освіти до умов інклюзії під час воєнного стану, що посилює потребу в гнучких моделях використання європейських стандартів інклюзивної освіти [1]. В. Козуля та Ю. Скиба через SWOT-аналіз визначають сильні та слабкі сторони інклюзивного середовища у вітчизняних університетах, підкреслюючи необхідність удосконалення інституційної інфраструктури [2].

А. Попова та Є. Линдіна здійснили глибокий аналіз нормативно-правового регулювання інклюзивної освіти, висвітлюючи етапи формування законодавчої бази та її вплив на практичну реалізацію інклюзивних підходів [3]. Їх висновки логічно продовжує Г. Шевчук, акцентуючи увагу на викликах, що стоять перед школою щодо забезпечення доступності та толерантності освітнього середовища. Авторка відзначає, що в підготовці викладачів до інклюзивного навчання немає системності [4]. Дослідження О. Kravchenko та співавт. розкриває значення цифрових технологій і психосоціальної підтримки

студентів з інвалідністю в дистанційному навчанні, однак у ньому бракує розгляду інтеграції цих інструментів у офлайн-середовище [5].

У роботі Г. Мицик та співавт. комплексно вивчено можливості імплементації європейських стандартів інклюзивної освіти, наголошено на ролі міжнародних проєктів, але недостатньо окреслено інституційну відповідальність з боку українських закладів освіти [6]. Ці висновки розширено в публікації N. Loratına та співавт., де наведено практичний досвід функціонування інклюзивного університету під час війни, що відкриває нові перспективи для інноваційної трансформації освіти [7].

О. Г. Білюк та співавт. висвітлюють педагогічні стратегії впровадження інклюзії, пропонуючи систематизовану модель освітнього процесу з акцентом на компетентнісний підхід, проте не розкривають зв'язок із європейськими рамками кваліфікацій та рекомендаціями Bologna Process [8]. С. В. Чередніченко та М. О. Огієнко підкреслюють відмінності в критеріях до інклюзії в Україні та ЄС, водночас звертаючи увагу на необхідність міжкультурної адаптації методик [9]. Н. Семеній та В. Овсієнко вивчають роль інформаційно-комунікаційних технологій, які розширюють доступ до освітніх послуг, однак не розглядають їх вплив на якість викладання [10].

Аспекти архітектурної доступності та універсального дизайну, розглянуті в роботі Н. М. Бирко, демонструють лише один із фрагментів проблеми, не враховуючи загальноосвітнього середовища [11]. Дослідження О. Кравчук і Г. Шелепка зосереджене на управлінських механізмах організації інклюзивного навчання, проте потребує конкретизації щодо взаємодії з європейськими практиками [12].

Нарешті, О. О. Воротинцева аналізує роль інклюзивно-ресурсних центрів (далі – ІРЦ) у громаді, звертаючи увагу на рівень децентралізації, але не розкриває вплив ІРЦ на підвищення якості інклюзивної освіти [13]. А. Миколук підходить до проблеми з економічного погляду, підкреслюючи

необхідність інвестицій в інклюзивну освіту, проте мало сконцентрований на педагогічному вимірі [14]. І. Саранча та співавт. характеризують поняття індивідуальної освітньої траєкторії, однак залишають відкритим питання її адаптації до європейських стандартів, зокрема в контексті забезпечення якості освіти, мобільності здобувачів та інтеграції в єдиний освітній простір [15].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри зростаючий інтерес науковців, освітян та державних органів до проблематики інклюзивної освіти в Україні, низка важливих аспектів реалізації принципів інклюзивності залишається недостатньо вивченою. Зокрема, більшість досліджень зосереджені на нормативно-правовому регулюванні інклюзії або на загальних засадах педагогіки толерантності, тоді як практичні механізми інтеграції інклюзивних підходів у повсякденну діяльність закладів освіти потребують подальшого глибокого аналізу.

Мало опрацьованою залишається тема інституційної адаптації української системи освіти до європейських стандартів інклюзії. Зокрема, бракує ґрунтовних праць щодо ефективності застосування інклюзивної інфраструктури, цифрових рішень та освітніх платформ, а також методик підготовки педагогічних кадрів до роботи в інклюзивному середовищі. Не до кінця досліджені механізми взаємодії між державними структурами, місцевими громадами, освітніми установами та громадянським суспільством у впровадженні інклюзивної політики.

Також відкритими є питання оцінювання впливу міжнародної технічної допомоги, зокрема програм ЄС, на системну реалізацію інклюзивних практик в українських школах та університетах. Відсутність цілісної моделі запровадження інклюзивності, яка враховує європейський досвід, локальні особливості та наявні ресурси, знижує дієвість реформ у цій сфері. Отже, актуальним є дослідження, що поєднує теоретичне осмислення принципів

інклюзії з аналізом практичних моделей їх утілення в умовах української освітньої системи.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є аналіз та теоретичне обґрунтування механізмів упровадження принципів інклюзивності в освітню систему України відповідно до стандартів та практик ЄС.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язати такі завдання:

- здійснити порівняльний аналіз нормативно-правових актів України та країн ЄС у сфері інклюзивної освіти;
- виявити бар'єри та виклики, що перешкоджають ефективній реалізації інклюзії в українських школах та університетах;
- запропонувати стратегічні напрями адаптації української освітньої системи до стандартів інклюзивності, прийнятих у ЄС.

Реалізація цих завдань дасть змогу не лише систематизувати наявний досвід і практики інклюзивної освіти, але й сприятиме формуванню цілісної концептуальної основи для подальшої трансформації освітньої політики України у векторі соціальної рівності, доступності та гармонізації з європейськими нормами.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі глобалізаційні процеси впливають на всі сфери суспільного життя, зокрема й на систему освіти, змушуючи її постійно модернізуватися та адаптуватися до нових викликів. В умовах війни та соціальних трансформацій освітній сектор України зазнає суттєвих змін, серед яких особливе значення набуває впровадження принципів інклюзивності. У цьому контексті стратегічним завданням стає інтеграція України в європейський освітній простір, що відкриває нові можливості для гармонізації національної освітньої політики із сучасними європейськими підходами до рівності, доступності та недискримінації в освіті.

Однією з ключових переваг європейської інтеграції є поглиблення міжнародного співробітництва, що сприяє обміну знаннями у сфері інклюзивної освіти, запровадженню кращих практик та їх адаптації до соціально-економічних умов України. Така співпраця також розширює міжкультурну комунікацію та академічну мобільність, збагачує професійний і життєвий досвід учасників освітнього процесу, формує толерантне, мультикультурне середовище, а також створює належні умови для побудови відкритого демократичного суспільства.

Не менш важливою є можливість залучення консультативної, інституційної та фінансової підтримки від європейських партнерів, зокрема через програми ЄС, що гарантують системне становлення інклюзивної освіти. Це є передумовами для вдосконалення інфраструктури, підготовки фахівців, розвитку цифрових інструментів і підвищення якості освітніх послуг для всіх здобувачів, незалежно від їхніх індивідуальних потреб.

До того ж інтеграція до освітнього простору ЄС стимулює модернізацію та гармонізацію українського освітнього законодавства відповідно до міжнародних стандартів. Тому рекомендації, директиви та політичні рамки ЄС є важливими орієнтирами для національної політики у сфері інклюзії. Вони слугують підґрунтям для формування цілісних стратегій і регіональних програм, які забезпечують права людей з особливими освітніми потребами на повноцінну участь в освітньому процесі.

Розбудову інклюзивного освітнього середовища в Україні, як і в країнах ЄС, розглядають не лише як соціальну вимогу, а як базовий принцип справедливості, рівності та людської гідності. Законодавче підґрунтя є важливою передумовою для реалізації цих цінностей на практиці. У цьому контексті доцільним є порівняльний аналіз правових підходів до впровадження принципів інклюзивності в країнах Євросоюзу та в Україні, що дасть змогу виявити сильні сторони, прогалини й напрями подальшого

розвитку. У таблиці 1 подано огляд основних нормативно-правових актів, що регламентують інклюзивну освіту в обох освітніх просторах, із визначенням спільних рис та відмінностей у концептуальних і практичних підходах до реалізації інклюзивної політики.

Таблиця 1

Порівняння законодавчого підґрунтя інклюзивності в освіті

Критерій / Напря́м	Європейський Союз	Україна
Базове законодавство / Нормативна база	Хартія основних прав ЄС, Директива Ради ЄС 2000/78/ЄС, Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, інші директиви з недискримінації	Закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про вищу освіту», «Про соціальний захист осіб з інвалідністю», Національна стратегія розвитку освіти
Поняття інклюзії	Широке тлумачення: охоплює інвалідність, етнічність, мову, гендер, сексуальну орієнтацію, мігрантів, дітей із мультикультурного середовища	Законодавче визначення зосереджене переважно на особах з особливими освітніми потребами, переважно з інвалідністю
Цільова аудиторія інклюзії	Усі соціально вразливі групи, включно з ЛГБТ+, біженцями, представниками меншин	Особи з особливими освітніми потребами (ООП), передусім з інвалідністю
Інституційна підтримка	Європейська агенція з розвитку особливої освіти, Агентство з питань фундаментальних прав, структура підтримки національного рівня	Інклюзивно-ресурсні центри, рекомендації МОН, підтримка об'єднаних територіальних громад
Стандарти доступності / Рівень фізичної доступності	Єдиний норматив (напр. European Accessibility Act), контроль ЄС	Відсутність уніфікованих стандартів, доступність забезпечується частково
Фінансування інклюзивної освіти	Змішане: державне + фінансування ЄС через Erasmus+, Horizon Europe, Європейський соціальний фонд	Державне фінансування в складі освітнього бюджету, гранти, підтримка громад
Підготовка педагогічних кадрів до інклюзії	Інтегровані модулі в програми підготовки педагогів, обов'язковість інклюзивних компонентів	Курси підвищення кваліфікації, післядипломна освіта, залежність від ініціатив закладу
Цифрова інклюзія / Онлайн-доступність	Упровадження стандартів WCAG, інвестиції в цифрову доступність	Проблеми з адаптацією освітніх платформ, недостатня підтримка

Критерій / Напря́м	Європейський Союз	Україна
Моніторинг та контроль	Незалежний аудит, моніторинг Європейської комісії, агенції в країнах-членах	Державна служба якості освіти, контроль на місцевому рівні, фрагментарний підхід

Джерело: авторська розробка

Порівняльний аналіз свідчить про те, що Україна поступово адаптує своє законодавство та практики до європейських стандартів інклюзивної освіти. Незважаючи на наявні труднощі у впровадженні, зокрема ресурсні обмеження та недостатню підготовку кадрів, у національному законодавстві вже закладено сучасні принципи рівності доступу до освіти. У ЄС інклюзія є частиною загальної політики прав людини та міжгалузевої інтеграції, тоді як в Україні цей процес ще перебуває на етапі формування системного підходу. Подальше законодавче зближення та обмін досвідом із країнами ЄС сприятиме глибшому втіленню принципів інклюзивності у вітчизняну систему освіти.

Інтеграція України до європейського освітнього простору потребує не лише адаптації стандартів інклюзивності, але і їх переосмислення для впровадження в умовах війни, економічної нестабільності та соціальної фрагментації. Хоча ЄС запропонував низку нормативних документів, рекомендацій та дорожніх карт із розвитку інклюзії, їх застосування в Україні стикається з рядом бар'єрів – від фінансових та інституційних до концептуально-термінологічних. У таблиці 2 представлено ключові проблеми імплементації європейського досвіду в національну освітню практику України.

Таблиця 2

Проблеми впровадження досвіду ЄС в Україні у сфері інклюзивної освіти

Проблема	Суть проблеми
Різний рівень розвитку інклюзії	В Україні інклюзивна освіта офіційно закріплена з 2017 року, тоді як у ЄС значно раніше
Війна та перенаправлення ресурсів	Майже 50% бюджету спрямовується на оборону, що зменшує інвестиції в освіту

Руйнування освітньої інфраструктури	Заклади частково зруйновані, функціонують дистанційно або перебувають у небезпеці
Неузгоджена термінологія	Відсутність єдиного визначення «інклюзії» ускладнює розроблення політик
Вузкий підхід до бенефіціарів	Не завжди враховуються всі вразливі групи, лише інвалідність
Відсутність методичних інструкцій	ЄС надає загальні принципи, але бракує практичних алгоритмів упровадження
Різниця культурних та освітніх систем	Європейські підходи не завжди адаптовані до реалій української освіти
Розширення цільових груп	Війна додала нові вразливі категорії: внутрішньо переміщені особи, постраждалі, діти військових тощо
Нечіткі обов'язки учасників процесу	Це породжує непорозуміння між адміністрацією, педагогами та батьками
Нерегламентованість процедур створення інклюзії	Хоча відповідальність покладено на засновників закладів освіти, чітких механізмів реалізації немає
Обмежене фінансування та вибірковість підтримки	Субвенція охоплює лише частину закладів, обмежена ресурсна база
Недостатня ІКТ-інфраструктура	Утруднює цифрову інклюзію, яку рекомендує ЄС
Відсутність кадрової готовності	Низька кваліфікація персоналу гальмує зміни

Джерело: узагальнено авторами на основі [1, 4, 5, 11, 13, 16]

Отже, застосування європейських стандартів інклюзивної освіти в Україні потребує не механічного перенесення підходів, а глибокої адаптації до соціальних, політичних та культурних умов. Найбільші виклики пов'язані з воєнним станом, недофінансуванням освіти, неоднозначністю термінології та браком методичних роз'яснень. Проте саме під час кризи з'являється можливість переосмислення освітньої політики й формування дійсно інклюзивного середовища, що враховуватиме широкий спектр потреб усіх учасників освітнього процесу.

У контексті євроінтеграційного поступу України актуалізується необхідність гармонізації національної освітньої системи з європейськими принципами інклюзивності, рівного доступу та недискримінації. Сучасна освітня політика має не лише відображати міжнародні зобов'язання України, а й відповідати практичним запитам осіб з особливими освітніми потребами.

На рисунку 1 представлено стратегічні напрями, реалізація яких дасть змогу наблизити українську освіту до стандартів ЄС у сфері інклюзії.

Рисунок 1

Ключові вектори реформування інклюзивної освіти в Україні в європейському контексті

Джерело: власна розробка авторів

Запропоновані стратегічні напрями спрямовані на всебічне наближення української системи освіти до інклюзивних стандартів ЄС. Одним із ключових кроків є гармонізація національного законодавства з актами ЄС, що передбачає закріплення в нормативно-правових документах обов'язкових положень щодо забезпечення інклюзії та недискримінації у всіх типах закладів освіти. Не менш важливим є розширення розуміння інклюзії – від вузько сфокусованого на особах з інвалідністю до комплексного, багатовимірного підходу, який охоплює різноманітні категорії вразливого населення, зокрема мігрантів, представників етнічних меншин та ЛГБТ+ спільнот.

У сфері доступності необхідним є розроблення уніфікованих державних стандартів архітектурної, інформаційної та цифрової безбар'єрності, які базуються на принципах універсального дизайну й відповідають актуальним європейським нормам. Водночас активізація міжнародного співробітництва,

зокрема через участь у таких програмах, як Erasmus+ чи Horizon Europe, має супроводжуватися заснуванням спеціального державного фонду для підтримки інклюзивних освітніх ініціатив на регіональному рівні.

Ефективність упровадження інклюзивних стандартів значною мірою залежить від якісного моніторингу. Для цього доцільно створити незалежний наглядовий орган або ж інтегрувати контрольні функції до структури Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. Також варто є ввести обов'язкову підготовку й підвищення кваліфікації для педагогів та адміністративного персоналу у сфері інклюзивності, недискримінації та міжкультурної чутливості.

Окрему увагу слід приділити цифровій інклюзії: інтеграція стандарту Керівних принципів доступності вебконтенту (Web Content Accessibility Guidelines, WCAG) у національні вимоги до цифрового освітнього контенту має супроводжуватися належною технічною підтримкою, особливо для закладів освіти в сільських і віддалених громадах.

Реалізація запропонованих стратегічних напрямів потребує системного підходу, політичної волі та міжвідомчої співпраці. Інституційне та нормативно-правове оновлення, підвищення обізнаності учасників освітнього процесу, а також упровадження єдиних стандартів доступності сприятимуть формуванню справді інклюзивного освітнього простору в Україні. Це не лише відповідатиме європейським вимогам, а й забезпечить сталий розвиток освітньої сфери та соціальну справедливість.

Отже, ключовим завданням стає створення інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти, орієнтованого на практики ЄС, але адаптованого до сучасних українських реалій. З огляду на результати проведеного аналізу, можна стверджувати, що національне законодавство загалом відповідає загальним принципам і цінностям міжнародних

документів, але потребує конкретизації, інституційної підтримки та стратегічного планування.

Зосередження уваги на розробленні конкретних законодавчих ініціатив, підкріплених реалістичними механізмами впровадження, сприятиме розвитку дійсно інклюзивної освіти в Україні та наблизить її до європейських стандартів.

Висновки. Упровадження принципів інклюзивності в систему освіти України є не лише вимогою сучасності, але й обов'язковою умовою інтеграції в європейський освітній простір. Аналіз законодавчої бази України у сфері інклюзивної освіти свідчить про наявність позитивних зрушень, зокрема ухвалення ряду нормативно-правових актів, що регламентують права осіб з особливими освітніми потребами. Водночас, порівняно з країнами ЄС, українське законодавство потребує подальшого вдосконалення, гармонізації та системного підходу.

Європейський досвід демонструє ефективність механізмів, що базуються на цінностях рівності, доступності, підтримки та децентралізованого управління. Особливо актуальними для України є питання забезпечення міжвідомчої координації, професійної підготовки педагогів до роботи в інклюзивному середовищі, а також фінансового супроводу інклюзивних програм.

Отже, адаптація європейських практик до українських реалій може стати дієвим інструментом для створення інклюзивного освітнього простору, який гарантуватиме рівні можливості для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Реалізація запропонованих змін у законодавчому полі сприятиме формуванню сталих умов для розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Кушнір Л. А., Кушнір Т. М. Упровадження європейських стандартів інклюзивної вищої освіти в Україні в умовах воєнного стану. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 3. С. 33-40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-3-5.3>.
2. Козуля В. М., Скиба Ю. А. SWOT-аналіз інклюзивного освітнього середовища вітчизняних університетів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2020. Вип. 78. С. 110-116. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.78.24>.
3. Попова А., Линдіна Є. Нормативно-правове регулювання інклюзивної освіти в Україні: періодизація та особливості. *Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти: зб. наук. тез V Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Бердянськ, 25-26 жовтня 2023 р.)*. Бердянськ. 2023. С. 62-69. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/server/api/core/bitstreams/0f832425-de8a-4e89-ad0b-7110b4dcdca0/content> (дата звернення: 30.06.2025).
4. Шевчук Г. Й. Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи. *Академічні студії. Педагогіка*. 2021. № 2 (3). С. 151-157. URL: <http://www.academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/107/99> (дата звернення: 30.06.2025).
5. Kravchenko O., Koliada N., Berezivska L., Dikhtyarenko S., Baida S., Danylevych L. Digital barrier-free and psychosocial support for students with disabilities in distance learning environments. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22, № 8. P. 15-24. URL: http://paper.ijcsns.org/07_book/202208/20220803.pdf (дата звернення: 30.06.2025).
6. Мицик Г., Попова А., Цибуляк Н., Линдіна Є. Імплементация європейських стандартів і рекомендацій у сфері інклюзивної вищої освіти в

Україні: виклики та можливості. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО. Неперервна професійна освіта XXI століття*. 2023. Vol. 2, № 8 С. 7-20. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(8\).2023.7-20](https://doi.org/10.35387/ucj.2(8).2023.7-20).

7. Lopatina H., Tsybuliak N., Popova A., Bohdanov I., Suchikova Y. University without walls: experience of Berdyansk State Pedagogical University during the war. *Problems and Perspectives in Management*. 2023. Vol. 21, № 2 (si). P. 4-14. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.21\(2-si\).2023.02](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.21(2-si).2023.02).

8. Білюк О. Г., Призванська Р. А., Омелянович І. М. Педагогічні стратегії інтеграції інклюзивної освіти в Україні у контексті європейських стандартів. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. № 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15211079>.

9. Чередніченко С. В., Огієнко М. О. Сучасні підходи до інклюзивної освіти в Україні та за кордоном. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2024. № 2. С. 80-84. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpsspu/2024.2.14>.

10. Семеній Н., Овсієнко В. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому просторі інклюзивного класу. *New pedagogical thought*. 2023. Т. 113, № 1. С. 33-38. DOI: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2023-113-33-38>.

11. Бирко Н. М. Архітектурна доступність закладів освіти – один із шляхів реалізації універсального дизайну. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат*: матеріали I Всеукр. міждисц. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 8 квітня 2021 р.). Тернопіль. 2021. С. 16-20. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18577/3/inklyziv_conf_2021_novu_j.pdf (дата звернення: 30.06.2025).

12. Кравчук О., Шелепко Г. Організація інклюзивного навчання у системі управління діяльністю в закладі освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. № 1 (7). С. 165-171. DOI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.1\(7\).2022.261222](https://doi.org/10.31499/2706-6258.1(7).2022.261222).

13. Воротинцева О. О. Менеджмент інклюзивної світи на рівні громади: роль та місце інклюзивно-ресурсних центрів. *Інклюзія і суспільство*. 2024. № 2 (7). С. 23-29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2024-2-3>.

14. Миколюк А. Проблеми та пріоритети розвитку інклюзивної освіти в Україні: економічний аспект. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-42>.

15. Саранча І., Швед В., Омельченко О. Індивідуальна інклюзивна освітня траєкторія: сутність та зміст. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* 2021. Вип. 62. С. 299-306. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-62-299-306>.

16. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 30.06.2025).